

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MICHAL BOBEK
της 8ης Μαΐου 2018¹

Υπόθεση C-304/17

Helga Löber
κατά
Barclays Bank Plc

[αίτηση του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Διεθνής δικαιοδοσία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας – Επένδυση που βασίσθηκε σε ελλιπές ενημερωτικό δελτίο – Τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός – Σημασία του τόπου όπου τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός»

I. Εισαγωγή

1. Η Helga Löber επένδυσε σε πληρωτέες στον κομιστή ομολογίες, εκδοθείσες από την Barclays Bank Plc. Προκειμένου να αποκτήσει τα εν λόγω παραστατικά μετέφερε τα αντίστοιχα ποσά από τον απλό (προσωπικό) της τραπεζικό λογαριασμό που τηρούνταν στη Βιέννη (Αυστρία) σε δύο καταθετικούς λογαριασμούς που τηρούνταν στο Graz και στο Salzburg. Η πληρωμή για την απόκτηση των επίμαχων πιστοποιητικών πραγματοποιήθηκε εν συνέχεια από αυτούς τους καταθετικούς λογαριασμούς.

2. Τα παραστατικά έχασαν εν συνέχεια την αξία τους. Η H. Löber θεώρησε ότι η απόφασή της για την πραγματοποίηση της επενδύσεως ελήφθη βάσει του ελλιπούς (υπό την έννοια του παραπλανητικού) ενημερωτικού δελτίου που είχε εκδοθεί σε σχέση με τα πιστοποιητικά. Άσκησε αγωγή κατά της Barclays Bank ζητώντας την καταβολή ποσού 34 459,06 ευρώ πλέον τόκων και εξόδων. Το εν λόγω ποσό αντιστοιχεί, κατά την άποψή της, στη ζημία που της προκάλεσε η Barclays Bank μέσω της εκδόσεως ελλιπούς ενημερωτικού δελτίου.

3. Άσκησε την αγωγή της ενώπιον δικαστηρίου στη Βιέννη, όπου ευρίσκεται ο τόπος κατοικίας της. Εκεί τηρείται επίσης και ο τρεχούμενος τραπεζικός της λογαριασμός, από τον οποίο πραγματοποίησε την πρώτη μεταφορά χρημάτων για την επένδυση. Ωστόσο, τα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια δικαστήρια αποφάνθηκαν ότι στερούνταν διεθνούς δικαιοδοσίας να εκδικάσουν την υπόθεση. Η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία). Το εν λόγω δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί ποιος από τους τραπεζικούς λογαριασμούς που χρησιμοποιήθηκαν πρέπει, ενδεχομένως, να ληφθεί υπόψη προκειμένου να καθορισθεί το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία να εκδικάσει την υπό κρίση υπόθεση.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

II. Το νομικό πλαίσιο

4. Δεδομένου ότι η κύρια δίκη κινήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2012, ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001² εξακολουθεί να έχει εφαρμογή *ratione temporis*³.

5. Οι αιτιολογικές σκέψεις 11 και 12 του κανονισμού 44/2001 έχουν ως εξής:

«(11) Οι κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου και η δωσιδικία αυτή πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο αντικείμενο ή η αυτονομία των μερών δικαιολογεί άλλο συνδεδετικό παράγοντα [...]

(12) Η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου πρέπει να συμπληρωθεί από εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς ή για τη διευκόλυνση του έργου της δικαιοσύνης».

6. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 ορίζει ότι «[μ]ε την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κανονισμού, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους».

7. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 ορίζει ότι «[τ]α πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους μπορούν να εναχθούν ενώπιον των δικαστηρίων άλλου κράτους μέλους μόνο σύμφωνα με τους κανόνες που περιλαμβάνονται στα τμήματα 2 έως 7 του [...] κεφαλαίου [II]».

8. Κατά το άρθρο 5, σημείο 3, το οποίο αποτελεί μέρος του τμήματος 2, του κεφαλαίου II, «[...] [π]ρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί να εναχθεί σε άλλο κράτος μέλος: [...] ως προς ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός [...]».

III. Τα πραγματικά περιστατικά, η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

9. Η Barclays Bank (στο εξής: αναιρεσίβλητη) εδρεύει στο Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο) και διαθέτει επίσης υποκατάστημα στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν (Γερμανία). Η αναιρεσίβλητη είναι η εκδότρια των πληρωτέων στον κομιστή ομολογιών «X1 Global EUR Index Zertifikat» (στο εξής: παραστατικά), τα οποία αγοράστηκαν μέσω εγγραφής από θεσμικούς επενδυτές. Οι εν λόγω θεσμικοί επενδυτές διέθεσαν, εν συνεχεία, τα παραστατικά στη δευτερογενή αγορά σε καταναλωτές, μεταξύ άλλων, στην Αυστρία.

10. Η αξία των παραστατικών (και κατά συνέπεια το προς επιστροφή ποσό) καθοριζόταν βάσει δείκτη σχηματιζόμενου από χαρτοφυλάκιο με πολλά υποκείμενα κεφάλαια. Το εν λόγω χαρτοφυλάκιο συστάθηκε και τελούσε υπό τη διαχείριση της εταιρίας X1 Fund Allocation GmbH με έδρα τη Γερμανία.

11. Τα παραστατικά εκδόθηκαν βάσει ενός (γερμανικού) «βασικού ενημερωτικού δελτίου» της 22ας Σεπτεμβρίου 2005 και των γενικών όρων της 20ής Δεκεμβρίου 2005. Το βασικό ενημερωτικό δελτίο κοινοποιήθηκε στην αρμόδια εθνική αρχή, ήτοι την Österreichische Kontrollbank AG.

² Κανονισμός του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

³ Άρθρο 66, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1).

12. Η δημόσια προσφορά εγγραφής διήρκεσε από τις 20 Δεκεμβρίου 2005 έως τις 24 Φεβρουαρίου 2006. Τα παραστατικά εκδόθηκαν στις 31 Μαρτίου 2006. Το συμπληρωματικό γραφείο που επιλήφθηκε της συναλλαγής αυτής ήταν ανώνυμη εταιρία εδρεύουσα στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν.

13. Προκειμένου να προβεί στην επενδυτική συναλλαγή, η H. Löber, κάτοικος Βιέννης (στο εξής: αναιρεσείουσα), μετέφερε αρχικώς τα αντίστοιχα ποσά από τον τρεχούμενο (προσωπικό) τραπεζικό της λογαριασμό που τηρούσε στη Βιέννη σε δύο καταθετικούς λογαριασμούς που τηρούσε σε δύο διαφορετικές αυστριακές τράπεζες, εδρεύουσες αντιστοίχως στο Salzburg και στο Graz (στο εξής: ειδικοί λογαριασμοί). Εν συνεχεία, επένδυσε μέσω αυτών των ειδικών λογαριασμών στα εν λόγω παραστατικά 28 648,43 ευρώ (τα οποία κατέβαλε σε δύο δόσεις, στις 8 Νοεμβρίου 2006 και στις 4 Αυγούστου 2007).

14. Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι εξαιτίας των ενεργειών του διαχειριστή κεφαλαίων και συμβούλου επενδύσεων της X1 Fund Allocation (στο εξής: διαχειριστής της X1 Fund Allocation) τα επενδυμένα κεφάλαια χάθηκαν.

15. Η αναιρεσείουσα άσκησε αγωγή κατά της αναιρεσίβλητης με αίτημα να υποχρεωθεί η δεύτερη να της καταβάλει το ποσό των 34 459,06 ευρώ πλέον τόκων και εξόδων έναντι παραδόσεως των τίτλων της. Η αναιρεσείουσα στήριξε το αίτημά της για χρηματική καταβολή, αφενός, σε συμβατικές αξιώσεις και, αφετέρου, στην ευθύνη που υπέχει η εκδότρια από το ενημερωτικό δελτίο. Ως προς αυτή τη δεύτερη βάση των αξιώσεών της, υποστήριξε ότι η αναιρεσίβλητη απέκρυψε σημαντικές πληροφορίες και κινδύνους όσον αφορά τη διάρθρωση της επενδύσεως και τα κεφάλαια που διαχειριζόταν ο διαχειριστής της X1 Fund Allocation. Υποστήριξε επίσης ότι τα στοιχεία του ενημερωτικού δελτίου ήταν άκρως παραπλανητικά.

16. Όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία ως προς την αξίωση λόγω ευθύνης οφειλόμενης στο ενημερωτικό δελτίο, η αναιρεσείουσα στηρίζεται στο άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001.

17. Η αναιρεσίβλητη αμφισβήτησε τη διεθνή δικαιοδοσία των αυστριακών δικαστηρίων και ζήτησε την απόρριψη των αιτημάτων της αναιρεσείουσας.

18. Με την από 18 Ιουλίου 2016 απόφασή του το Handelsgericht Wien (εμποροδικείο Βιέννης, Αυστρία), αποφαινόμενο επί της υποθέσεως σε πρώτο βαθμό, έκρινε ότι δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία. Κατά την κρίση του, η αναιρεσείουσα δεν δύναται να επικαλεσθεί τη διεθνή δικαιοδοσία του επιληφθέντος της υποθέσεως δικαστηρίου όσον αφορά τις συμβατικές αξιώσεις της βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, ή του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο α', του κανονισμού 44/2001. Οι αξιώσεις της αναιρεσείουσας εξ αδικοπραξίας, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των αξιώσεων λόγω της ευθύνης που απορρέει από το ενημερωτικό δελτίο, πληρούν, κατά το δικαστήριο αυτό, τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001. Εντούτοις, το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει ότι η αναιρεσείουσα δεν προβάλλει ότι η ζημία επήλθε απευθείας επί τραπεζικού λογαριασμού της σε τράπεζα της Βιέννης. Αντιθέτως, απέκτησε τα παραστατικά της μέσω των ειδικών λογαριασμών. Κατά συνέπεια, η ζημία επήλθε στο Graz και στο Salzburg.

19. Δικάζοντας σε δεύτερο βαθμό, το Oberlandesgericht Wien (εφετείο Βιέννης, Αυστρία) επικύρωσε την ως άνω απόφαση με διάταξη που εξέδωσε στις 6 Δεκεμβρίου 2016. Επί των συμβατικών αξιώσεων της νυν αναιρεσείουσας, έκρινε ότι τόπος εκπληρώσεως κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο α', του κανονισμού 44/2001 είναι η Φρανκφούρτη επί του Μάιν. Συνεπώς, τα αυστριακά δικαστήρια δεν είχαν διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει αυτής της διατάξεως. Ως προς την αξίωση λόγω της ευθύνης που απορρέει από το ενημερωτικό δελτίο, η αναιρεσείουσα δεν μπορούσε, κατά το δικαστήριο αυτό, να επικαλεσθεί το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001, διότι η εν λόγω ευθύνη εξ αδικοπραξίας συνδεόταν στενά με τη σύμβαση.

20. Ασκήθηκε αναίρεση ενώπιον του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου), δηλαδή του αιτούντος δικαστηρίου. Το δικαστήριο αυτό αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«Έχει το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού [44/2001] την έννοια ότι, επί εξωσυμβατικών αξιώσεων λόγω ευθύνης απορρέουσας από ενημερωτικό δελτίο και σε περίπτωση που

- ο επενδυτής, παροτρυνόμενος από το ελλιπές ενημερωτικό δελτίο, έλαβε την επενδυτική απόφαση στον τόπο της κατοικίας του
  - και, βάσει της εν λόγω αποφάσεως, μετέφερε το τίμημα αγοράς του κτηθέντος στη δευτερογενή αγορά χρεογράφου από λογαριασμό που τηρούσε σε αυστριακή τράπεζα σε ειδικό λογαριασμό τηρούμενο σε άλλη αυστριακή τράπεζα, από τον οποίο το τίμημα μεταφέρθηκε στη συνέχεια κατ' εντολή του ενάγοντος στον πωλητή,
- α) έχει διεθνή δικαιοδοσία το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η κατοικία του επενδυτή;
- β) έχει διεθνή δικαιοδοσία το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα ή το υποκατάστημα της τράπεζας όπου τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός του ενάγοντος, από τον οποίο μεταφέρθηκε το επενδυόμενο ποσό στον ειδικό λογαριασμό;
- γ) έχει διεθνή δικαιοδοσία το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα ή το υποκατάστημα της τράπεζας όπου τηρείται ο ειδικός λογαριασμός;
- δ) υφίσταται συντρέχουσα διεθνής δικαιοδοσία των ως άνω δικαστηρίων, μεταξύ των οποίων μπορεί να επιλέξει ο ενάγων;
- ε) κανένα από τα ανωτέρω δικαστήρια δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία;»

21. Η αναιρεσείουσα, η αναιρεσίβλητη, η Ελληνική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις.

IV. Ανάλυση

22. Οι παρούσες προτάσεις είναι διαρθρωμένες ως εξής. Καταρχάς, θα προβώ σε ορισμένες προκαταρκτικές παρατηρήσεις σχετικά με τον χαρακτήρα της επίδικης αξιώσεως (Α). Εν συνεχεία, θα εκθέσω τη σχετική νομολογία στην οποία λήφθηκε υπόψη ως κριτήριο ο τόπος στον οποίο βρίσκονται τα περιουσιακά στοιχεία ή τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός του ενάγοντος για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας επί αξιώσεων εξ αδικοπραξίας (Β). Τέλος, θα προτείνω κριτήρια για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας στην υπό κρίση υπόθεση, λαμβάνοντας υπόψη το συγκεκριμένο είδος της προβαλλόμενης αδικοπραξίας (Γ).

A. Σύμβαση ή αδικοπραξία;

23. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προβαλλόμενη ευθύνη της αναιρεσίβλητης που απορρέει από το ενημερωτικό δελτίο δεν εμπίπτει στις «ενοχές εκ συμβάσεως». Εκτιμά ότι η επίδικη αξίωση προέρχεται εξ αδικοπραξίας και ότι, κατά συνέπεια, τυχάνει εφαρμογής το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001.

24. Η Επιτροπή συμφωνεί με την εν λόγω εκτίμηση.

25. Πρέπει να υπομνησθεί ότι ο διαχωρισμός αυτός πρέπει να γίνει από το αιτούν δικαστήριο βάσει των ειδικών περιστάσεων της υποθέσεως. Αυτό προκύπτει επίσης από την απόφαση επί της υποθέσεως Kolassa⁴ στην οποία το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του διάφορες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας για αξίωση απορρέουσα από ενημερωτικό δελτίο σε υπόθεση με πραγματικά περιστατικά παρόμοια αυτών της υπό κρίση υποθέσεως.

26. Πρώτον, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο Η. Kolassa ως ενάγων δεν μπορούσε να ασκήσει την αγωγή του στον τόπο κατοικίας του επικαλούμενος το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001. Τούτο οφείλεται στο ότι η αξίωσή του δεν μπορούσε να γίνει δεκτό ότι αφορά σύμβαση που συνάπτεται με καταναλωτή κατά την έννοια του άρθρου 15, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού. Δεν υπήρχε σύμβαση μεταξύ αυτού και της εναγομένης τράπεζας-εκδότριας του ενημερωτικού δελτίου⁵.

27. Δεύτερον, το Δικαστήριο απέκλεισε την εφαρμογή της βάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας επί συμβατικών ενοχών, διότι προέκυψε ότι η εναγομένη δεν είχε αναλάβει ελεύθερα οποιαδήποτε υποχρέωση έναντι του εν λόγω ενάγοντος⁶.

28. Τρίτον, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η επίδικη αξίωση, που αφορούσε την ευθύνη του εκδότη παραστατικού βάσει ενημερωτικού δελτίου, έπρεπε να γίνει δεκτό ότι προέρχεται εξ αδικοπραξίας «εφόσον η ευθύνη αυτή δεν απορρέει εκ συμβάσεως»⁷.

29. Από την απόφαση περί παραπομπής συνάγω ότι το αιτούν δικαστήριο έχει ήδη εξακριβώσει το εν λόγω ζήτημα και αποφάνθηκε, βάσει των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υποθέσεως, ότι η ασκηθείσα αγωγή δεν έχει συμβατική βάση αλλά αδικοπρακτική. Ως εκ τούτου, θα εκλάβω την κρίση αυτή ως δεδομένο της υποθέσεως.

B. Η σχετική νομολογία

30. Κατά την ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών⁸, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001, το Δικαστήριο έκρινε ότι η έννοια «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» καλύπτει τόσο τον τόπο όπου *επήλθε* η ζημία (αιτιατό) όσο και τον τόπο όπου *συνέβη* το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός (αιτία)⁹.

31. Το Δικαστήριο ανέπτυξε περαιτέρω την ερμηνεία των εννοιών αυτών σε μεταγενέστερη νομολογία σχετική με διάφορα πραγματικά περιστατικά.

4 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015 (C-375/13, EU:C:2015:37).

5 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψεις 28 έως 35).

6 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 40).

7 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 57).

8 Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεως σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών) (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7).

9 Διατυπώθηκε για πρώτη φορά στην απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166). Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 11ης Ιανουαρίου 1990, Dumez France και Tracoba (C-220/88, EU:C:1990:8, σκέψη 10), της 19ης Σεπτεμβρίου 1995, Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289, σκέψη 11), της 10ης Ιουνίου 2004, Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, σκέψη 16), της 22ας Ιανουαρίου 2015, Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, σκέψη 18), της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 45), της 21ης Μαΐου 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 38), της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψη 28), και της 17ης Οκτωβρίου 2017, Bolagsupplysningen και Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

32. Στην υπόθεση Dumez France και Tracoba¹⁰, δύο γαλλικές εταιρίες αξίωσαν αποκατάσταση της ζημίας που διατείνονταν ότι υπέστησαν λόγω πτώχευσης των θυγατρικών τους που ήταν εγκατεστημένες στη Γερμανία. Η πτώχευση αυτή είχε προκληθεί λόγω της ακυρώσεως χορηγήσεως δανείου που θα χρηματοδοτούσε αναπτυξιακό έργο, με αποτέλεσμα να διακοπεί το εν λόγω έργο. Οι εταιρίες υποστήριξαν ότι ο τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός ήταν, για ζημιωθέντα ο οποίος υπέστη ζημία που αποτελεί συνέπεια εκείνης του αρχικώς ζημιωθέντος, ο τόπος όπου θίγονταν τα συμφέροντά του, ήτοι ο τόπος όπου είχαν τις έδρες τους.

33. Το Δικαστήριο έκρινε διαφορετικά. Αποφάνθηκε ότι ο όρος «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» αναφέρεται μόνο «στον τόπο όπου το ζημιογόνο γεγονός, ο υπαίτιος του οποίου υπέχει ευθύνη εξ αδικοπραξίας ή εξ οιονεί αδικοπραξίας, παρήγαγε απευθείας τα ζημιογόνα αποτελέσματά του σε βάρος του αμέσως ζημιωθέντος»¹¹. Κατά συνέπεια, η άμεση ζημία προκλήθηκε στη Γερμανία στις γερμανικές θυγατρικές των αναιρεσειουσών. Εξάλλου, ο όρος «τόπος όπου επήλθε η ζημία» δεν θα μπορούσε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αναφέρεται στον τόπο όπου οι *εμμέσως* ζημιωθέντες διαπιστώνουν τις συνέπειες της ζημίας σε βάρος της δικής τους περιουσίας. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, συνεπώς, ότι τα γαλλικά δικαστήρια δεν είχαν διεθνή δικαιοδοσία να επιληφθούν υποθέσεως απτομένης της αδικοπρακτικής ευθύνης, διότι η ζημία που διατείνονταν οι εταιρίες ότι υπέστησαν ήταν μόνον έμμεση, ενώ τις άμεσες συνέπειες τις είχαν υποστεί οι θυγατρικές τους στη Γερμανία¹².

34. Η κρίση ότι οι επιπτώσεις στα περιουσιακά στοιχεία κάποιου προσώπου (η ζημία) έπρεπε να έχουν χαρακτήρα *αρχικής* (ή άμεσης) ζημίας σε αντιδιαστολή με τις *επακόλουθες* διαδοχικές (ή έμμεσες) συνέπειες¹³ επιβεβαιώθηκε με την απόφαση Marinari¹⁴. Ο A. Marinari, κάτοικος Ιταλίας, ενήγαγε τράπεζα εδρεύουσα στο Ηνωμένο Βασίλειο ισχυριζόμενος ότι υπέστη ζημία. Η τράπεζα είχε αρνηθεί να επιστρέψει ορισμένα αξιόγραφα εις διαταγήν τα οποία αυτός είχε καταθέσει. Θεώρησε ότι τα εν λόγω αξιόγραφα ήταν ύποπτης προελεύσεως και ειδοποίησε την αστυνομία, η οποία συνέλαβε τον A. Marinari. Όταν αφέθηκε ελεύθερος, ο A. Marinari άσκησε αγωγή ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του.

35. Το Δικαστήριο έκρινε ότι τα ιταλικά δικαστήρια δεν είχαν διεθνή δικαιοδοσία αποφαινόμενο ότι η έννοια της φράσεως «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» «δεν μπορεί να ερμηνευθεί τόσο ευρέως, ώστε να καλύπτει κάθε τόπο στον οποίο θα μπορούσαν να γίνουν αισθητές οι επιζήμιες συνέπειες ενός γεγονότος που έχει ήδη προκαλέσει ζημία, η οποία έχει πράγματι επέλθει σε άλλον τόπο» και «δεν καλύπτει τον τόπο στον οποίο ο ζημιωθείς ισχυρίζεται ότι υπέστη περιουσιακή ζημία που αποτελεί τη συνέπεια της αρχικώς επελθούσας ζημίας που υπέστη εντός άλλου [κράτους μέλους]»¹⁵.

36. Η προσέγγιση αυτή επιβεβαιώθηκε εκ νέου στην απόφαση Kronhofer¹⁶. Στην υπόθεση εκείνη, οι εναγόμενοι, κάτοικοι Γερμανίας, προέτρεψαν (τηλεφωνικώς) τον ενάγοντα, κάτοικο Αυστρίας, να συνάψει συμφωνία αφορώσα δικαιώματα αγοράς μετοχών. Ο R. Kronhofer μετέφερε το απαιτούμενο ποσό σε επενδυτικό λογαριασμό στη Γερμανία, το οποίο στη συνέχεια επενδύθηκε. Αφού έχασε μέρος του επενδυμένου ποσού ενήγαγε τους εναγομένους στην Αυστρία.

10 Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 1990 (C-220/88, EU:C:1990:8, σκέψη 13).

11 Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 1990, Dumez France και Tracoba (C 220/88, EU:C:1990:8, σκέψη 20). Η υπογράμμιση δική μου.

12 Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 1990, Dumez France και Tracoba (C-220/88, EU:C:1990:8, ιδίως σκέψεις 18 και 20). Η υπογράμμιση δική μου.

13 Αναλυτικά για την εν λόγω διάκριση, βλ. επίσης τις προτάσεις μου στην υπόθεση flyLAL-Lithuanian Airlines (C-27/17, EU:C:2018:136, σημείο 37).

14 Απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 1995, Marinari (C 364/93, EU:C:1995:289).

15 Απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 1995, Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289, σκέψεις 14 και 21).

16 Απόφαση της 10ης Ιουνίου 2004 (C-168/02, EU:C:2004:364).

37. Το Δικαστήριο δεν δέχθηκε ότι τα αυστριακά δικαστήρια είχαν διεθνή δικαιοδοσία. Έκρινε ότι τόσο ο τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός όσο και ο τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός ήταν η Γερμανία. Αποφάνθηκε ότι η «έκφραση “τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός” δεν αναφέρεται στον τόπο της κατοικίας του ενάγοντος, όπου βρίσκεται “το επίκεντρο της περιουσίας του”, για τον μοναδικό λόγο ότι ο ενάγων υπέστη στον τόπο αυτό *οικονομική* ζημία λόγω της σημειωθείσας σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος απώλειας ορισμένων περιουσιακών του στοιχείων»¹⁷. Εάν αναγνωριζόταν ότι τα αυστριακά δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία στην υπό κρίση υπόθεση θα σήμαινε ότι «ο καθορισμός της δωσιδικίας [...] εξαρτάται από επισφαλείς παράγοντες όπως ο τόπος στον οποίο βρίσκεται το “επίκεντρο της περιουσίας” του ζημιωθέντος και, κατά συνέπεια, δεν υπηρετεί την ανάγκη ενισχύσεως της έννομης προστασίας των εγκατεστημένων στην Κοινότητα προσώπων, η οποία αποτελεί έναν από τους σκοπούς της Συμβάσεως, στον βαθμό που παρέχει τη δυνατότητα, αφενός, στον ενάγοντα να εντοπίζει ευχερώς το δικαστήριο στο οποίο μπορεί να προσφύγει και, αφετέρου, στον εναγόμενο να προβλέπει ευλόγως το δικαστήριο ενώπιον του οποίου μπορεί να εναχθεί [...]»¹⁸. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του ενάγοντος¹⁹.

38. Στην απόφαση επί της υποθέσεως CDC Hydrogen Peroxide το Δικαστήριο έκρινε, κατά την ερμηνεία της έννοιας του «τόπου επελεύσεως της ζημίας» στο πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού, ότι όσον αφορά ζημία που υπέστη πρόσωπο, συνιστάμενη σε επιπλέον δαπάνες οι οποίες καταβλήθηκαν εξαιτίας της τεχνηέντως υψηλής τιμής συμπράξεως, αυτή επέρχεται, καταρχήν, στην έδρα του προσώπου αυτού²⁰. Όπως έχω παρατηρήσει σε άλλες υποθέσεις, το εν λόγω συμπέρασμα δεν συνάδει με τις προαναφερθείσες υποθέσεις στις οποίες το Δικαστήριο δεν απένειμε διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών και του κανονισμού 44/2001 στα δικαστήρια της κατοικίας του ενάγοντος²¹. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως αποφανθεί ότι κάτι τέτοιο θα είχε ως αποτέλεσμα να αντιστρέψει τον κανόνα περί γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου και ότι το άρθρο 5, σημείο 3, δεν παρέχει δυνατότητα για μια τέτοια μεταστροφή. Πράγματι, ο κανόνας περί ειδικής βάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 5, σημείο 3, δεν επιδιώκει τον σκοπό της προστασίας του ασθενέστερου διαδίκου, αλλά αυτόν της ορθής απονομής της δικαιοσύνης²². Στηρίζεται, συνεπώς, στην ύπαρξη στενού συνδέσμου μεταξύ της διαφοράς και των δικαστηρίων του τόπου στον οποίο συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός²³.

39. Στην απόφαση επί της υποθέσεως Kolassa²⁴, το Δικαστήριο έκρινε ότι διεθνή δικαιοδοσία έχουν τα δικαστήρια του τόπου όπου βρίσκεται ο τραπεζικός λογαριασμός και όπου ο επενδυτής υπέστη οικονομική ζημία. Όπως και στην υπό κρίση υπόθεση, ο H. Kolassa επένδυσε σε παραστατικά που εκδόθηκαν από την εναγομένη σε εκείνη την υπόθεση (που είναι και η αναιρεσίβλητη εν προκειμένω). Αφότου τα παραστατικά έχασαν την αξία τους, ο H. Kolassa ενήγαγε την εναγομένη στον τόπο κατοικίας του, τη Βιέννη. Το Δικαστήριο, επομένως, εξέτασε κατά πόσον τα δικαστήρια του τόπου κατοικίας του ενάγοντος θα μπορούσαν να έχουν διεθνή δικαιοδοσία βάσει του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 ως δικαστήρια του «τόπου επελεύσεως της ζημίας».

17 Απόφαση της 10ης Ιουνίου 2004, Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, σκέψη 21). Η υπογράμμιση δική μου.

18 Απόφαση της 10ης Ιουνίου 2004, Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, σκέψη 20).

19 Όπ.π.

20 Απόφαση της 21ης Μαΐου 2015 (C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 52).

21 Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση flyLAL-Lithuanian Airlines (C-27/17, EU:C:2018:136, σημείο 75).

22 Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2017, Bolagsupplysningen και Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, σκέψη 39).

23 Αιτιολογικές σκέψεις 11 και 12 του κανονισμού 44/2001.

24 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015 (C-375/13, EU:C:2015:37).

40. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε καταφατικά. Διευκρίνισε ότι τα δικαστήρια μπορούν να θεμελιώσουν τη διεθνή δικαιοδοσία τους επί αυτής της βάσεως «ιδίως όταν η εν λόγω ζημία επέρχεται άμεσα σε τραπεζικό λογαριασμό του συγκεκριμένου ενάγοντος σε τράπεζα εδρεύουσα στην περιφέρεια δικαιοδοσίας των δικαστηρίων αυτών»²⁵. Πρόσθεσε επίσης ότι «ο εκδότης παραστατικού [δηλαδή η εναγομένη] το οποίο δεν πληροί τις σχετικές με το ενημερωτικό δελτίο νομικές υποχρεώσεις του οφείλει, όταν αποφασίζει να κοινοποιήσει το ενημερωτικό δελτίο που αφορά το εν λόγω παραστατικό σε άλλα κράτη μέλη, να προβλέψει το ενδεχόμενο ανεπαρκώς ενημερωμένοι επιχειρηματίες, οι οποίοι κατοικούν στα συγκεκριμένα κράτη μέλη, να επενδύσουν στο παραστατικό αυτό και να υποστούν ζημία»²⁶. Το Δικαστήριο τόνισε, επομένως, τη σημασία της *κοινοποίησης του ενημερωτικού δελτίου* εντός συγκεκριμένου κράτους μέλους, η οποία ενδέχεται να παρακινήσει συγκεκριμένους επενδυτές να προβούν στην επένδυση²⁷.

41. Η απόφαση Kolassa προκάλεσε ανάμεικτες αντιδράσεις στη νομική θεωρία. Ορισμένες επικρίσεις αφορούσαν τον πολλαπλασιασμό των πιθανώς εχόντων διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίων, τα οποία θα είναι λιγότερο προβλέψιμα για τους εκδότες τίτλων και την επακόλουθη αύξηση των δικαστικών εξόδων· τη σχέση που διαλαμβάνεται στη σκέψη 55 της απόφασης μεταξύ της κατοικίας του επενδυτή και του τόπου όπου επήλθε η ζημία, καθώς και τη μνεία, στη σκέψη 56, του τόπου κοινοποίησης του ενημερωτικού δελτίου, η οποία, κατά τα λοιπά, απουσιάζει από το σκεπτικό του Δικαστηρίου στην εν λόγω υπόθεση²⁸.

42. Αρκετούς μήνες μετά την απόφαση Kolassa, το Δικαστήριο εξέδωσε την απόφαση στην υπόθεση Universal Music²⁹. Η Universal Music, με έδρα τις Κάτω Χώρες, ευρισκόταν σε διαδικασία αποκτήσεως μετοχών μιας τσεχικής εταιρίας. Λόγω σφάλματος ενός εκ των Τσέχων δικηγόρων που συνέταξαν τα έγγραφα συναλλαγής, η τιμή των μετοχών ήταν υψηλότερη από την προβλεπόμενη. Η επακόλουθη διαφορά μεταξύ της Universal Music και του πωλητή κατέληξε σε διακανονισμό ενώπιον επιτροπής διαιτησίας στην Τσεχική Δημοκρατία. Το ποσό του διακανονισμού καταβλήθηκε από τον ολλανδικό τραπεζικό λογαριασμό της Universal Music. Η εν λόγω εταιρία ενήγαγε, εν συνεχεία, τους ευθυνόμενους δικηγόρους στις Κάτω Χώρες.

43. Το Δικαστήριο έκρινε ότι «ως “τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός” δεν μπορεί να θεωρηθεί, ελλείψει άλλων σημείων συνδέσεως, ο κείμενος σε κράτος μέλος τόπος όπου συνέβη η ζημία, οσάκις η ζημία αυτή συνίσταται αποκλειστικώς σε *οικονομική* απώλεια επελθούσα *άμεσα* στον τραπεζικό λογαριασμό του ενάγοντος και απορρέουσα *άμεσα* από παράνομη πράξη διαπραχθείσα σε άλλο κράτος μέλος»³⁰. Ενώ το Δικαστήριο επισήμανε ότι στην απόφαση Kolassa είχε δεχθεί ότι ο «τόπος επελεύσεως της ζημίας» μπορεί να είναι αυτός όπου ο ενάγων τηρεί τον τραπεζικό του λογαριασμό, διευκρίνισε ότι «η διαπίστωση αυτή εντασσόταν στην ιδιαίτερη συνάφεια της υποθέσεως επί της οποίας εξεδόθη η εν λόγω απόφαση, χαρακτηριστικό της οποίας ήταν η ύπαρξη περιστάσεων που

25 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 55).

26 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:375, σκέψη 56).

27 Ως παράδειγμα παρόμοιας προσεγγίσεως σε εθνικό επίπεδο, παραπέμπω στην απόφαση του Bundesgerichtshof (Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), της 13ης Ιουλίου 2010, XI ZR 28/09. Η υπόθεση αφορούσε αγωγή ασκηθείσα από ενάγοντα, κάτοικο Γερμανίας, κατά βρετανικής οντότητας που διαθέτει προϊόντα κεφαλαιαγοράς μέσω μεσάζοντος που ενεργεί (για λογαριασμό της) στη Γερμανία. Ο ενάγων και ο μεσάζων συνήσαν σύμβαση επενδύσεως η οποία, προφανώς, δεν θα μπορούσε (ποτέ) να είναι επικερδής λόγω υψηλών εξόδων. Το Bundesgerichtshof (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) αποφάνθηκε ότι τα γερμανικά δικαστήρια του τόπου όπου τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός από τον οποίο πραγματοποιήθηκε η αντίστοιχη πληρωμή μπορούν να θεμελιώσουν τη διεθνή δικαιοδοσία τους ως δικαστήρια του «τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός», οσάκις η μεταφορά κεφαλαίων συνιστά *άμεση συνέπεια* αδικοπρακτικής συμπεριφοράς, όταν, δηλαδή, ο μεσάζων παροτρύνει τον ενάγοντα να επενδύσει σε προϊόντα που δεν θα μπορούσαν ποτέ να είναι επικερδή. Το Bundesgerichtshof (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) επιφυλάχθηκε ως προς το ζήτημα κατά πόσον η διεθνής δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων θα μπορούσε επίσης να θεμελιωθεί βάσει του τόπου όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός.

28 Βλ., για παράδειγμα, Gargantini, M., «Capital markets and the market for judicial decisions: in search of consistency», *MPILux Working Paper 1*, 2016, σ. 18, Lehmann, M., «Prospectus liability and private international law – assessing the landscape after the CJEU’s Kolassa ruling (Case C-375/13)», *Journal of Private International Law*, 2016, σ. 318, σ. 331, Cotiga, A., «C.J.U.E., 28 janvier 2015, Harald Kolassa c. Barclays Bank PLC, Aff. C-375-13», *Revue internationale des services financiers*, 2015, σ. 40, σ. 48 και 49.

29 Απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449).

30 Απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C 12/15, EU:C:2016:449, σκέψη 40). Η υπογράμμιση δική μου.

συνηγορούσαν υπέρ της απονομής διεθνούς δικαιοδοσίας στα εν λόγω δικαστήρια»³¹. Όπως σημειώνεται ανωτέρω³², στην απόφαση Kolassa, το Δικαστήριο τόνισε ότι η κοινοποίηση του ενημερωτικού δελτίου σε συγκεκριμένο κράτος μέλος ενδέχεται να παρακινήσει επενδυτές στη δευτερογενή αγορά να προβούν στη συγκεκριμένη επένδυση.

44. Το Δικαστήριο, διαχωρίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την απόφαση Kolassa, αποφάνθηκε, συμφώνως προς την απόφαση Kronhofer, ότι οικονομική ζημία επελθούσα άμεσα στον τραπεζικό λογαριασμό του ενάγοντος δεν συνιστά αξιόπιστο κριτήριο συνδέσεως. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι ένα τέτοιο κριτήριο δεν θα ήταν αξιόπιστο, δοθέντος ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η ενάγουσα εταιρία ενδέχεται να είχε την επιλογή μεταξύ πλειόνων τραπεζικών λογαριασμών από τους οποίους θα μπορούσε να πραγματοποιήσει τη σχετική εξόφληση³³.

45. Οφείλω να παραδεχθώ ότι, όπως επισήμανε η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της, η συνδυασμένη ανάγνωση, ιδίως, των αποφάσεων Kronhofer, Kolassa και Universal Music καταλείπει ορισμένη αβεβαιότητα σχετικά με τον περί διεθνούς δικαιοδοσίας κανόνα που πρέπει να εφαρμοσθεί επί αξιώσεων λόγω ευθύνης απορρέουσας από ενημερωτικό δελτίο και σχετικά με τη σημασία της οικονομικής ζημίας, η οποία ενδεχομένως επέρχεται στον τραπεζικό λογαριασμό ενός προσώπου. Στην επόμενη ενότητα, θα προτείνω σχετικώς ορισμένες διευκρινίσεις, εστιάζοντας, κατά κύριο λόγο, στον ακριβή χαρακτήρα της προβαλλόμενης αδικοπραξίας. Μόνο εάν εξακριβωθεί ο ακριβής χαρακτήρας της προβαλλόμενης αδικοπραξίας, θα καταστούν σαφέστερα τα γεγονότα που ενδεχομένως την προκάλεσαν, καθώς και οι συνέπειές της.

Γ. Κριτήρια για τη θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας στην υπό κρίση υπόθεση

46. Κατά πάγια νομολογία, ο κανονισμός 44/2001 πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς, λαμβανομένων υπόψη του συνολικού συστήματος και των σκοπών του³⁴, προκειμένου να διασφαλίζεται ιδίως ότι οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας³⁵. Οι κανόνες αυτοί στηρίζονται στον γενικό κανόνα του άρθρου 2, που ορίζει ότι τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους. Παρεκκλίσεις, όπως η επίμαχη του άρθρου 5, σημείο 3, στην υπό κρίση υπόθεση, χρήζουν στενής ερμηνείας³⁶.

47. Το άρθρο 5, σημείο 3, στηρίζεται στην ύπαρξη ιδιαιτέρως στενού συνδέσμου μεταξύ της διαφοράς και των δικαστηρίων του τόπου στον οποίο συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός, δικαιολογώντας την απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας στα δικαστήρια αυτά για λόγους σχετικούς με τον σκοπό της εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικής οργάνωσης της δίκης. Το δικαστήριο του τόπου όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός είναι συνήθως το πλέον κατάλληλο να αποφανθεί, ιδίως για λόγους εγγύτητας προς τη διαφορά και ευχέρειας συλλογής των αποδείξεων³⁷.

31 Απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψεις 36 και 37).

32 Βλ. ανωτέρω, σημείο 40, in fine, των παρουσών προτάσεων.

33 Απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψεις 36 έως 39).

34 Βλ. για παράδειγμα, απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2011, eDate Advertising κ.λπ. (C-509/09 και C-161/10, EU:C:2011:685, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

35 Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 11 του κανονισμού 44/2001.

36 Βλ. για παράδειγμα, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2004, Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, σκέψη 14), ή απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψη 25).

37 Βλ., πλέον πρόσφατα, απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2017, Bolagsupplysningen και Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, σκέψεις 26 και 27).

48. Προς τον σκοπό αυτό, προκειμένου να ερμηνευθεί η έννοια «του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» στην υπό κρίση υπόθεση, πρέπει πρώτα να διευκρινισθεί ο ακριβής χαρακτήρας της προβαλλόμενης αδικοπραξίας (1). Η εν λόγω διευκρίνιση έχει καίρια σημασία προκειμένου να προσδιορισθεί ο τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός (2) και ο τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός (3).

1. Ο ακριβής χαρακτήρας της προβαλλόμενης αδικοπραξίας

49. Τα γεγονότα εμφανίζονται ως αλληλουχία ή ως ομάδα πράξεων. Το σύνηθες πρόβλημα της ευθύνης εξ αδικοπραξίας, τόσο στην ουσιαστική του διάσταση (για να κριθεί αν είναι βάσιμη μια αξίωση αποζημιώσεως) όσο και στη δικονομική του διάσταση (για να κριθεί το ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας), είναι ο εντοπισμός του αναγκαίου και καθοριστικού γεγονότος σε σχέση με τη ζημία που ανέκυψε εξ αυτού³⁸.

50. Ωστόσο, στην υπό κρίση υπόθεση, το εθνικό δικαστήριο έχει ήδη επισημάνει ένα γεγονός από μια χρονική ακολουθία ή αλληλουχία γεγονότων που θα μπορούσε να ασκεί επιρροή στον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρίνιση σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία όσον αφορά συγκεκριμένο γεγονός: την απόφαση για την πραγματοποίηση επενδύσεως που έλαβε επενδυτής βασιζόμενος σε ένα ενδεχομένως ελλιπές (υπό την έννοια του παραπλανητικού) ενημερωτικό δελτίο. Με άλλα λόγια, η αδικοπραξία που συνίσταται στην παράσταση ψευδών στοιχείων προβάλλεται ότι παρακίνησε την αναιρεσείουσα στην πραγματοποίηση επενδύσεως, η οποία με τη σειρά της επέφερε οικονομική ζημία, λόγω της μεταφοράς χρημάτων από τον τραπεζικό της λογαριασμό.

51. Εν γένει, η παράσταση ψευδών στοιχείων μπορεί να νοηθεί ως ψευδής ή παραπλανητική περιγραφή της φύσεως των πραγμάτων, ιδίως δε των πραγματικών περιστατικών. Στο πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών επενδύσεων σημαίνει να ωθηθεί κάποιο πρόσωπο μέσω ψευδούς ή παραπλανητικής πληροφόρησης στην πραγματοποίηση επενδύσεως, την οποία δεν θα πραγματοποιούσε εάν είχε λάβει ακριβείς πληροφορίες.

52. Πρέπει να υπομνησθεί ότι η υπό κρίση υπόθεση ουδόλως προδικάζει την πιθανότητα ευδοκιμήσεως της αγωγής επί της ουσίας. Αφορά μόνο τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας. Ως εκ τούτου, το ελλιπές ενημερωτικό δελτίο, η ύπαρξη της ζημίας και η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ τους, καθώς και η ευθύνη της αναιρεσίβλητης για την κοινοποίηση του επίμαχου ενημερωτικού δελτίου στην Αυστρία³⁹ αποτελούν στοιχεία τα οποία πρέπει να καθορισθούν από τα εθνικά δικαστήρια.

53. Ο προσδιορισμός αυτού του συγκεκριμένου γεγονότος, στον οποίο έχει προβεί το αιτούν δικαστήριο, έχει καίρια σημασία διότι οριοθετεί με σαφήνεια ένα σημείο σε μια αλληλουχία γεγονότων και ένα, ενδεχομένως, ζημιογόνο γεγονός, το οποίο με τη σειρά του μπορεί να υποδεικνύει, για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας, έναν τόπο διαφορετικό από εκείνο όπου συνέβησαν τα

³⁸ Βλ., εν γένει, τις προτάσεις μου στην υπόθεση *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-27/17, EU:C:2018:136, σημεία 94 έως 99).

³⁹ Επισημαίνεται ότι από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει κατά τα φαινόμενα ότι ο συντάκτης του γερμανικού κειμένου του επίμαχου ενημερωτικού δελτίου είναι η αναιρεσίβλητη και ότι η διανομή του ενημερωτικού δελτίου στην Αυστρία και η σχετική ανακοίνωσή του προς την αναιρεσείουσα έγιναν από την ίδια αναιρεσίβλητη, στοιχεία τα οποία, εν πάση περιπτώσει, πρέπει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο. Η εκτίμηση αυτή αντιστοιχεί και στη διαπίστωση του Δικαστηρίου στην απόφασή του της 28ης Ιανουαρίου 2015, *Kolassa* (C-375/13, EU:C:2015:375), η οποία αφορούσε, υπό την επιφύλαξη επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο, την ίδια αναιρεσίβλητη και το ίδιο προϊόν κεφαλαιαγοράς. Βλ. επίσης σημείο 76 των παρούσων προτάσεων.

προγενέστερα ή μεταγενέστερα γεγονότα στην ίδια υπόθεση. Ειδικότερα, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η προβαλλόμενη αδικοπραξία στην υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά τη φερόμενη ως κακή διαχείριση κεφαλαίων από τον διαχειριστή της X1 Fund Allocation, η οποία διαλαμβάνεται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως⁴⁰.

54. Έχοντας τονίσει τον ακριβή χαρακτήρα του γεγονότος που σχετίζεται με την απόφαση περί διεθνούς δικαιοδοσίας, το οποίο επισημάνθηκε στην υπό κρίση υπόθεση από το αιτούν δικαστήριο, θα εξετάσω επί του παρόντος αμφότερα τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έννοια «του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός»⁴¹: ο «τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός» και ο «τόπος όπου συνέβη η ζημία» εντός του συγκεκριμένου πλαισίου της προβαλλόμενης παραστάσεως ψευδών στοιχείων στην υπό κρίση υπόθεση.

2. Το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός

55. Ως προκαταρκτική συναφής παρατήρηση, πρέπει να υπομνησθεί ότι η επίμαχη αξίωση αφορά προϊόν κεφαλαιαγοράς. Η δυνατότητα κάθε παράγοντα της κεφαλαιαγοράς να διαθέτει ένα τέτοιο προϊόν σε δεδομένη επικράτεια εξαρτάται από την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ και την εθνική νομοθεσία⁴². Τούτο σημαίνει στην πράξη ότι η νόμιμη εμπορία συγκεκριμένου προϊόντος κεφαλαιαγοράς επιτρέπεται καταρχήν στο έδαφος κράτους μέλους μόνον αφού το σχετικό ενημερωτικό δελτίο εγκριθεί ή κοινοποιηθεί στην αρμόδια εθνική αρχή. Στην υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι το βασικό ενημερωτικό δελτίο κοινοποιήθηκε στην Österreichische Kontrollbank.

56. Εντός αυτού του πλαισίου, τίθεται το ερώτημα από πότε (ή υπό ποιες προϋποθέσεις) ήταν δυνατόν, σύμφωνα με την αντίστοιχη νομοθεσία, να παροτρυνθεί επενδυτής, όπως η αναιρεσείουσα, και να στηριχθεί στις φερόμενες ως εσφαλμένες πληροφορίες που παρείχε η αναιρεσίβλητη. Ποιο ήταν το καθοριστικό γεγονός που επέφερε την (προβαλλόμενη) ζημία, ήτοι, μέσω παραπλανήσεως να ωθηθεί πρόσωπο σε προβληματική επένδυση;

57. Τρεις επιλογές είναι δυνατές εντός αυτού του πλαισίου.

58. Πρώτον, ως κρίσιμο χρονικό σημείο θα μπορούσε να εκληφθεί ο χρόνος δημοσίευσής των επίμαχων πληροφοριών, οπότε και καθίστανται εν γένει δυνητικώς παραπλανητικές για τους (οποιοσδήποτε) επενδυτές. Στην υπό κρίση υπόθεση, θα επρόκειτο για την πρώτη διάθεση του ενημερωτικού δελτίου από την αναιρεσίβλητη, κατά πάσα πιθανότητα σε οποιαδήποτε αγορά και σε οποιοδήποτε κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένου του ενημερωτικού δελτίου που δημοσιεύθηκε για τους επενδυτές στις πρωτογενείς αγορές.

59. Δεύτερον, ως κρίσιμο θα μπορούσε να εκληφθεί το χρονικό σημείο από του οποίου δύναται το ενημερωτικό δελτίο, βάσει του νόμου, να αρχίσει να επηρεάζει την επενδυτική συμπεριφορά της σχετικής ομάδας επενδυτών. Στην υπό κρίση υπόθεση, λαμβανομένου υπόψη του εθνικού κατακερματισμού των επίμαχων ρυθμίσεων περί κεφαλαιαγοράς, η σχετική ομάδα αποτελείται από επενδυτές στη δευτερογενή αγορά στην Αυστρία.

40 Εάν, και σε όποιο βαθμό, γίνει δεκτό ότι η προβαλλόμενη κακή διαχείριση κεφαλαίων στη Φρανκφούρτη ήταν η αιτία για την απομείωση της αξίας των παραστατικών, κατά πόσον τούτο ήταν αναγκαία συνέπεια των πληροφοριών που περιέχονταν στο βασικό ενημερωτικό δελτίο αποτελεί ζήτημα απόμειο των πραγματικών περιστατικών και ζήτημα (ουσιαστικής) αιτιώδους συνάφειας, που εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να εξακριβώσουν.

41 Βλ. παραπομπές ανωτέρω στην υποσημείωση 9.

42 Βλ., στο πλαίσιο αυτό, ιδίως την οδηγία 2003/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το ενημερωτικό δελτίο που πρέπει να δημοσιεύεται κατά τη δημόσια προσφορά κινητών αξιών ή την εισαγωγή τους προς διαπραγμάτευση και την τροποποίηση της οδηγίας 2001/34/ΕΚ (ΕΕ 2003, L 345, σ. 64).

60. Τρίτον, ως κρίσιμο χρονικό σημείο θα μπορούσε να εκληφθεί ο χρόνος κατά τον οποίο το επίμαχο ενημερωτικό δελτίο οδήγησε τον οικείο επενδυτή, όπως είναι η αναιρεσείουσα, στη λήψη επενδυτικής αποφάσεως.

61. Φρονώ ότι δεν θα ήταν εύλογο να υιοθετήσουμε την πρώτη επιλογή (την πρώτη δημοσίευση), απλώς και μόνο διότι αυτό το χρονικό σημείο προηγείται *κατά πολύ* οποιασδήποτε αποφάσεως την οποία θα μπορούσε να λάβει ευλόγως ένα φυσικό πρόσωπο που δραστηριοποιείται ως επενδυτής εντός *συγκεκριμένης* δευτερογενούς αγοράς. *Πράγματι*, η «πρώτη» αυτή δημοσίευση είναι πιθανόν να μην έχει άμεση συνέπεια στην απόφαση μεμονωμένου επενδυτή ή ομάδας επενδυτών. Στα φυσικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται ως επενδυτές στη δευτερογενή αγορά παρέχονται, συνήθως, άλλες πληροφορίες, εν προκειμένω, προφανώς, και σε διαφορετική γλώσσα. *Από νομικής απόψεως*, οι εν λόγω επενδυτές δεν θα είναι δυνατό να επενδύσουν μέχρις ότου προβλεφθεί η σχετική νομική δυνατότητα στην αντίστοιχη εθνική αγορά. Επιπλέον, στην πράξη, εάν θεωρηθεί κρίσιμος ο χρόνος της πρώτης δημοσίευσής στο κοινό, αυτό θα συνεπαγόταν εν γένει ότι διεθνή δικαιοδοσία θα έχουν πάντοτε τα δικαστήρια της έδρας του εκδότη, ανεξαρτήτως των πιθανών νομικών κωλυμάτων που μπορεί να αντιμετωπίσει ο ζημιωθείς λόγω της προβαλλόμενης αδικοπραξίας για την πραγματοποίηση επενδύσεως βασιζόμενη στην «πρώτη» δημοσίευση ενημερωτικού δελτίου.

62. Όσον αφορά την τρίτη επιλογή που περιγράφεται ανωτέρω, φρονώ ότι ούτε και αυτή παρέχει εύλογη λύση. Οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας θα τελούσαν σε σχέση εξάρτησης προς όλως τυχαίες και αβέβαιες ατομικές περιστάσεις, οι οποίες θα ήταν αδύνατο να αποδειχθούν στην πράξη. Πράγματι, η επιλογή αυτή θα συνεπαγόταν ότι το δικαστήριο πρέπει να βασισθεί αποκλειστικά σε δήλωση του εκάστοτε ενάγοντος σχετικά με τον χρόνο και τον τόπο όπου έλαβε την ατομική του απόφαση να επενδύσει. Επί παραδείγματι: επενδυτής ο οποίος είναι φυσικό πρόσωπο θα μπορούσε κάλλιστα να μελετήσει φυλλάδιο σχετικά με μια νέα επενδυτική ευκαιρία, το οποίο είναι διαθέσιμο σε κατάστημα τράπεζας στη Βιέννη, στη συνέχεια να το διαβάσει στο αεροπλάνο ενώ ταξιδεύει με προορισμό το Ντουμπρόβνικ (Κροατία), εξετάζοντας το ενδεχόμενο να επενδύσει με βάση τις πληροφορίες που περιέχονται σε αυτό, και να αποφασίσει τελικώς να επενδύσει, ενώ παίρνει πρωινό στη βεράντα του ξενοδοχείου του στη Φλωρεντία (Ιταλία), αφού τον ενθάρρυνε προς τούτο τηλεφωνικώς κάποιος φίλος που καλεί από την Πράγα (Τσεχία).

63. Κατά συνέπεια, η μόνη εύλογη επιλογή για τον αντικειμενικό καθορισμό του τόπου όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός, ήτοι της παραπλανήσεως του επενδυτή, εκτιμώ ότι είναι η δεύτερη από αυτές που εκτέθηκαν ανωτέρω: το κρίσιμο χρονικό σημείο από το οποίο το ενημερωτικό δελτίο μπορεί, σύμφωνα με την εφαρμοστέα ενωσιακή και εθνική νομοθεσία, να αρχίσει να επηρεάζει την επενδυτική συμπεριφορά της οικείας ομάδας επενδυτών εντός της επίμαχης σχετικής αγοράς. Η διεθνής δικαιοδοσία και η κατά τόπον αρμοδιότητα θα καθορίζονταν σε αυτήν την περίπτωση σε εθνικό επίπεδο και όχι σε τοπικό. Τούτο εξηγείται από το ότι η δημοσίευση ενημερωτικού δελτίου σε συγκεκριμένο τμήμα εθνικής επικράτειας επιφέρει συνέπειες ταυτόχρονα στο σύνολο αυτής. Ως εκ τούτου, κατά λογική ακολουθία, η κατά τόπον αρμοδιότητα, εντός της εθνικής αυτής επικράτειας, αποτελεί ζήτημα επιλογής του ενάγοντος.

64. Κατά την άποψή μου, βασική προϋπόθεση για να υπάρχει έστω η πιθανότητα να παραπλανηθεί η αναιρεσείουσα από το ενημερωτικό δελτίο είναι να είχε προηγηθεί η κοινοποίησή του στην Αυστρία. Σε αντίθετη περίπτωση, δεν θα μπορούσε να αγορασθεί νομίμως μέσω εγγραφής από μεμονωμένους επενδυτές στην Αυστρία⁴³.

⁴³ Αντιθέτως, όταν το Δικαστήριο ανέλυσε την έννοια του «τόπου όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός» στην απόφαση Kolassa (όσον αφορά την παράβαση «των σχετικών με το ενημερωτικό δελτίο και την ενημέρωση των επενδυτών νομικών υποχρεώσεών της»), το Δικαστήριο επισήμανε ότι «από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι οι αποφάσεις σχετικά με τις προτεινόμενες από την εν λόγω τράπεζα επενδύσεις, καθώς και το περιεχόμενο των σχετικών ενημερωτικών δελτίων ελήφθησαν στο κράτος μέλος της κατοικίας του συγκεκριμένου επενδυτή, ούτε ότι τα εν λόγω ενημερωτικά δελτία συντάχθηκαν και διανεμήθηκαν σε οποιοδήποτε άλλο από το κράτος μέλος στο οποίο εδρεύει η εν λόγω τράπεζα». Βλ. απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:375, σκέψη 53).

65. Ταυτοχρόνως, υπό την επιφύλαξη διακριβώσεως από το αιτούν δικαστήριο, αφ' ης στιγμής κατέστη δυνατό να αγοραστούν τα παραστατικά στη δευτερογενή αγορά της Αυστρίας, η εν λόγω δυνατότητα ίσχυσε αμέσως για το σύνολο της αυστριακής επικράτειας. Επομένως, παρά το γεγονός ότι το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 καθορίζει εκτός από τη διεθνή δικαιοδοσία και την κατά τόπον αρμοδιότητα εντός ορισμένου κράτους μέλους, διαπιστώνεται ότι ο χαρακτήρας της εν λόγω αδικοπραξίας παραστάσεως ψευδών στοιχείων δεν καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό ενός τόπου εντός εθνικής επικράτειας διότι, αφ' ης στιγμής ο τελέσας την αδικοπραξία δύναται να επηρεάσει ορισμένο τμήμα εθνικής επικράτειας, η επιρροή αυτή αφορά αμέσως το σύνολο της επικράτειας, ανεξαρτήτως των μέσων που χρησιμοποιούνται στην πράξη για τη δημοσίευση του συγκεκριμένου ενημερωτικού δελτίου⁴⁴.

66. Τούτο συμβαίνει απλώς και μόνον επειδή ο χαρακτήρας της αδικοπραξίας είναι εν προκειμένω εντελώς διαφορετικός από τον χαρακτήρα της επίμαχης αδικοπραξίας, για παράδειγμα, στην υπόθεση Bier⁴⁵. Η εν λόγω υπόθεση αφορούσε μόλυνση υδάτων που προκλήθηκε λόγω εκχύσεως βιομηχανικών αποβλήτων από επιχείρηση στη Γαλλία, η οποία φέρεται ότι προκάλεσε ζημία σε επιχείρηση ανθοκομίας στις Κάτω Χώρες. Πράγματι, η περιβαλλοντική ρύπανση διασχίζει σύνορα χωρίς να χρειάζεται σχετική άδεια. Εξάλλου, είναι μάλλον αδύνατο ένας εκδότης πληρωτέων στον κομιστή ομολογιών να παραπλανήσει και, συνεπώς, να παρακινήσει κάποιο πρόσωπο σε επένδυση πριν επιτραπεί, βάσει του εφαρμοστέου δικαίου, τα εν λόγω παραστατικά να διατίθενται εντός συγκεκριμένης εθνικής αγοράς.

67. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το καταρχήν συμπέρασμα στο οποίο καταλήγω είναι ότι: επί αξιώσεως εξ αδικοπραξίας παραστάσεως ψευδών στοιχείων, που προκλήθηκε από τη δημοσίευση φερόμενου ως ελλιπούς ενημερωτικού δελτίου σχετική με πληρωτέες στον κομιστή ομολογίες, οι οποίες μπορούν να αποκτηθούν σε συγκεκριμένη εθνική δευτερογενή αγορά και να έχουν ως αποτέλεσμα επενδυτική ζημία, ο «τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός» βρίσκεται εντός του κράτους μέλους όπου τα παραστατικά αυτά μπορούσαν να αγοραστούν νομίμως, δηλαδή, εν προκειμένω, στην Αυστρία, καλύπτει δε το σύνολο της εθνικής επικράτειας.

3. Ο τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός

68. Η ζημία που διατείνεται ότι υπέστη η αναιρεσείουσα στην υπό κρίση υπόθεση είναι οικονομική. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν η ζημία που επήλθε άμεσα στον τραπεζικό λογαριασμό της συνιστά αξιόπιστο κριτήριο συνδέσεως, οπότε ο τόπος όπου τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός της αναιρεσείουσας να είναι «ο τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός». Εάν δοθεί καταφατική απάντηση στο ως άνω ερώτημα, τότε το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί ποιος από τους εμπλεκόμενους στη συναλλαγή λογαριασμούς είναι στην πραγματικότητα ο κρίσιμος.

69. Θα ήταν χρήσιμο να υπομνησθεί ευθύς εξαρχής ότι η έννοια της «ζημίας» στη φράση «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» αναφέρεται στη βλάβη που προκαλείται υπό την έννοια των άμεσων αρνητικών συνεπειών στα νόμιμα συμφέροντα συγκεκριμένου ενάγοντος. Για τον λόγο αυτό, στην προπαρατιθέμενη νομολογία⁴⁶, το Δικαστήριο εξακολουθεί να αναφέρεται στην «αρχική ζημία» υπό την έννοια της «αρχικής βλάβης», αποκλείοντας τους τόπους όπου επήλθε (μεταγενέστερη) «έμμεση οικονομική ζημία», η οποία ακολουθεί και προκύπτει από την αρχική αυτή βλάβη.

44 Υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο υιοθέτησε αυτήν την άποψη στην απόφαση Kolassa, πλην όμως σε σχέση με τον τόπο όπου επήλθε η ζημία: «ο εκδότης παραστατικού το οποίο δεν πληροί τις σχετικές με το ενημερωτικό δελτίο νομικές υποχρεώσεις του οφείλει, όταν αποφασίζει να κοινοποιήσει το ενημερωτικό δελτίο που αφορά το εν λόγω παραστατικό σε άλλα κράτη μέλη, να προβλέψει το ενδεχόμενο ανεπαρκώς ενημερωμένοι επιχειρηματίες, οι οποίοι κατοικούν στα συγκεκριμένα κράτη μέλη, να επενδύσουν στο παραστατικό αυτό και να υποστούν ζημία» [απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:375, σκέψη 56)].

45 Απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1976 (21/76, EU:C:1976:166).

46 Βλ., ανωτέρω, σημεία 32 έως 37 και 43 των παρούσων προτάσεων. Για μια πιο διεξοδική ανάλυση αυτού του σημείου, βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση flyLAL-Lithuanian Airlines (C-27/17, EU:C:2018:136, σημεία 29 έως 42 και 64 έως 67).

70. Το ζήτημα από ποια συγκεκριμένη ζημία μπορεί να προστατευθεί ένας εν δυνάμει ενάγων και πότε μπορεί να προκληθεί αυτό το είδος ζημίας εξαρτάται από το συγκεκριμένο είδος αδικοπραξίας την οποία προβάλλει. Στην περίπτωση της αδικοπραξίας της παραστάσεως ψευδών στοιχείων, εξαιτίας φερόμενου ως ελλιπούς ενημερωτικού δελτίου, η ζημία υπό την έννοια της άμεσης ζημίας από την οποία προστατεύεται ένα πρόσωπο συνίσταται στη μη λήψη επενδυτικής αποφάσεως βασιζόμενης σε παραπλανητικές πληροφορίες, την οποία δεν θα είχε λάβει αν γνώριζε τα ακριβή στοιχεία.

71. Η χρηματική έκφανση των συνεπειών μιας τέτοιας βλάβης όσον αφορά την οικονομική ζημία οφείλεται λογικά στο ζημιογόνο γεγονός. Ανεξαρτήτως της σημασίας της από οικονομικής απόψεως, μια τέτοια οικονομική ζημία, όσον αφορά τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας, αποτελεί απλώς την αποτίμηση σε χρήμα της ζημίας που έχει ήδη επέλθει, ήτοι, της λήψεως επιζήμιας επενδυτικής αποφάσεως. Με άλλα λόγια, φρονώ ότι η ζημία επί των περιουσιακών στοιχείων ή των οικονομικών πόρων της αναιρεσείουσας που υπάρχουν στον τραπεζικό λογαριασμό δεν συνιστά το ακριβές είδος της ζημίας που προκαλείται εξ αδικοπραξίας παραστάσεως ψευδών στοιχείων.

72. Σε τι συνίσταται, επομένως, αυτή η άμεση ζημία υπό την έννοια των άμεσων αρνητικών συνεπειών για τον ενάγοντα που είναι φυσικό πρόσωπο; Κατά τη γνώμη μου, σε περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως, η άμεση ζημία επέρχεται κατά τον χρόνο κατά τον οποίο (και στον τόπο όπου), βάσει παραπλανητικών πληροφοριών του ενημερωτικού δελτίου, ο επενδυτής αναλαμβάνει μια νομικώς δεσμευτική και εκπληρωτέα υποχρέωση να επενδύσει στο εν λόγω χρηματοπιστωτικό μέσο.

73. Τούτο είναι σύμφωνο με την πάγια προσέγγιση της προμνημονευθείσας νομολογίας⁴⁷, κατά την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η οικονομική ζημία που επέρχεται στον τραπεζικό λογαριασμό ή στα περιουσιακά στοιχεία κάποιου προσώπου τοποθετείται χρονικά «σε πολύ όψιμα στάδια» για να θεωρηθεί ότι αποτελεί κρίσιμο συνδετικό στοιχείο για τον καθορισμό «του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός».

74. Προσφάτως, στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε το Δικαστήριο στην απόφαση Universal Music, όπου δέχθηκε ότι η σχετική ζημία επήλθε στην Τσεχική Δημοκρατία, διότι το γεγονός αυτό κατέστη βέβαιο κατόπιν του διακανονισμού που συνάφθηκε ενώπιον της επιτροπής διαιτησίας. Κατά το χρονικό σημείο αυτό καθορίστηκε η πραγματική τιμή πωλήσεως και η αντίστοιχη υποχρέωση καταβολής (και «μη αντιστρέψιμη επιβάρυνση»). Το γεγονός ότι, σε εκτέλεση του διακανονισμού, καταβλήθηκε το ποσό με έμβασμα από τραπεζικό λογαριασμό που τηρούνταν στις Κάτω Χώρες δεν άσκησε επιρροή⁴⁸. Επισημαίνω επίσης ότι το γεγονός ότι η Universal Music επέλεξε να καταβάλει το ποσό από ολλανδικό λογαριασμό δεν ήταν απροσδόκητο, δεδομένου ότι είναι ολλανδική εταιρία, πλην όμως θα μπορούσε να έχει επιλέξει, με την ίδια ευχέρεια, τραπεζικό λογαριασμό θυγατρικής εδρεύουσας σε διαφορετικό κράτος μέλος. Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 καθορίζει καταρχήν την κατά τόπον αρμοδιότητα σε εσωτερικό επίπεδο και όχι μόνο τη διεθνή δικαιοδοσία. Ως εκ τούτου, οι εναγόμενοι δεν θα μπορούσαν να γνωρίζουν και να προβλέψουν πού ακριβώς τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός της Universal Music εντός των Κάτω Χωρών, πέραν του ότι δεν συνδεόταν στενά με τη διαφορά στην εν λόγω υπόθεση.

75. Το γεγονός ότι μια τέτοια μεταγενέστερη οικονομική ζημία δεν δύναται να συνιστά κριτήριο συνδέσεως αναγνωρίστηκε και στην απόφαση Kolassa, στην οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «το γεγονός και μόνον ότι ο ενάγων υπέστη οικονομικές συνέπειες δεν δικαιολογεί την αναγνώριση δικαιοδοσίας στα δικαστήρια του τόπου κατοικίας του εάν, όπως στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Kronhofer [...], τόσο το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός όσο και η επελθούσα ζημία εντοπίζονται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους»⁴⁹.

47 Βλ., ανωτέρω, σημεία 32 έως 37 και 43 των παρούσων προτάσεων.

48 Απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψεις 31 και 32).

49 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015 (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 49).

76. Βεβαίως, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι ο τόπος όπου τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός είναι κρίσιμος για την απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας, ωστόσο η εν λόγω κρίση ενισχύθηκε από την εκ μέρους του Δικαστηρίου διακρίβωση ότι η αναιρεσίβλητη πράγματι κοινοποίησε στην Αυστρία τις φερόμενες ως ελλιπείς πληροφορίες. Μόνο μετά από αυτή την ενέργεια θα ήταν δυνατόν ένας επενδυτής, όπως ο H. Kolassa, να αναλάβει νομικώς δεσμευτική υποχρέωση να επενδύσει το συγκεκριμένο χρηματικό ποσό, κάτι που, πιθανότατα, συνέβη στον τόπο όπου τηρούσε τον τραπεζικό του λογαριασμό.

77. Το ζήτημα του πότε και πού καθίσταται δεσμευτική και εκπληρωτέα μια τέτοια υποχρέωση απόκειται στο εθνικό δίκαιο, η δε διακρίβωσή του στο εθνικό δικαστήριο, αναλόγως του χαρακτήρα της επίδικης συναλλαγής. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το χρονικό σημείο αυτό μπορεί να είναι εκείνο κατά το οποίο ο επενδυτής σύναψε τη σύμβαση αγοράς των επίμαχων παραστατικών. Εν τωιαύτη περιπτώσει, η συνακόλουθη απομείωση των διαθέσιμων κεφαλαίων στον τραπεζικό λογαριασμό ενός προσώπου θα αποτελέσει μια «απλή» ζημιογόνα συνέπεια, προκύπτουσα από τη ζημία που έχει ήδη συμβεί.

78. Φρονώ ότι ο τόπος όπου αναλαμβάνεται στην πράξη μια τέτοια νομικώς δεσμευτική υποχρέωση επενδύσεως είναι αυτός όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός. Το πού ακριβώς θα βρίσκεται ο τόπος αυτός αποτελεί ζήτημα του εθνικού δικαίου, το οποίο πρέπει να εξετάζεται με γνώμονα τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία περί των πραγματικών περιστάσεων. Είναι πιθανό να βρίσκεται στο υποκατάστημα της τράπεζας όπου υπογράφηκε η αντίστοιχη επενδυτική σύμβαση, που μπορεί να αντιστοιχεί, όπως και στην απόφαση Kolassa, στον τόπο όπου τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός.

79. Το αποτέλεσμα αυτό συνάδει, κατά τη γνώμη μου, με τον σκοπό της εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης και αποτελεσματικής οργανώσεως της δίκης⁵⁰ διότι το δικαστήριο του τόπου στον οποίο ο ενάγων αναλαμβάνει την αντίστοιχη υποχρέωση επενδύσεως είναι πολύ πιθανό να βρίσκεται σε κατάλληλη θέση για να συλλέξει αποδεικτικά στοιχεία, να εξετάσει μάρτυρες, να αξιολογήσει τις συνθήκες υπό τις οποίες τελέσθηκε η αδικοπραξία παραστάσεως ψευδών στοιχείων και να αποτιμήσει την προκύπτουσα ζημία. Περαιτέρω, το αποτέλεσμα αυτό συνάδει και με τον σκοπό προβλεψιμότητας των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας: όπως επισήμανε το Δικαστήριο στην απόφαση Kolassa⁵¹, η εναγομένη, όταν αποφασίζει να κοινοποιήσει το ενημερωτικό δελτίο σε συγκεκριμένο κράτος μέλος, οφείλει να προβλέψει το ενδεχόμενο επενδυτές στη δευτερογενή αγορά, οι οποίοι κατοικούν στο εν λόγω κράτος μέλος, να επενδύσουν στο παραστατικό αυτό και να υποστούν ζημία.

80. Υπό το πρίσμα της ανωτέρω ανάλυσεως, δεν προκύπτει, συνεπώς, ανάγκη να ληφθούν υπόψη ως κριτήριο, προκειμένου να καθορισθεί η διεθνής δικαιοδοσία, οι συγκεκριμένοι τραπεζικοί λογαριασμοί τους οποίους μνημόνευσε το αιτούν δικαστήριο και οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν από την αναιρεσείουσα για την πραγματοποίηση της επενδύσεως. Φρονώ ότι ο προσδιορισμός του τόπου όπου τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί, *αφ' εαυτού*, καθοριστικός παράγοντας για τη θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας βάσει του άρθρου 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001. Όπως έκρινε το Δικαστήριο στην απόφαση Universal Music (καθώς και στην απόφαση Kronhofer) ο τόπος στον οποίο τηρείται ο τραπεζικός λογαριασμός δεν συνιστά *αφ' εαυτού* αξιόπιστο κριτήριο συνδέσεως⁵². Ένας τραπεζικός λογαριασμός είναι ένα ουδέτερο εργαλείο: μπορεί να συσταθεί οπουδήποτε και, στη σημερινή πραγματικότητα της ηλεκτρονικής τραπεζικής, να τον διαχειρίζεται ο δικαιούχος από οποιοδήποτε μέρος. Το ζήτημα που εγείρεται στην υπό κρίση υπόθεση, καθώς και οι πλείονες τραπεζικοί λογαριασμοί που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της

50 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

51 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 56).

52 Βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 10ης Ιουνίου 2004, Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, σκέψη 20), και της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψη 38).

επενδύσεως στην οποία προέβη η αναιρεσείουσα, δίνουν έμφαση στο ότι το ενδεχόμενο να ληφθεί υπόψη ο τραπεζικός λογαριασμός ως κριτήριο συνδέσεως θα συνεπαγόταν ότι η διεθνής δικαιοδοσία κατά το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001 θα εξαρτάται από τις σχετικές με τις συναλλαγές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν σε κάθε υπόθεση και, εν τέλει, δεν θα είναι καθόλου προβλέψιμη.

81. Κατά συνέπεια, το δεύτερο καταρχήν συμπέρασμά μου είναι ότι η φράση «ο τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνος γεγονός» πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αναφέρεται στον τόπο όπου ο επενδυτής στη δευτερογενή αγορά, όπως η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, ανέλαβε μια νομικώς δεσμευτική και εκπληρωτέα υποχρέωση επενδύσεως σε παραστατικά, βασιζόμενος σε φερόμενο ως ελλιπές ενημερωτικό δελτίο.

V. Πρόταση

82. Με βάση τα ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στα υποβληθέντα από το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) προδικαστικά ερωτήματα την ακόλουθη απάντηση:

Επί αξιώσεως εξ αδικοπραξίας σχετικής με παράσταση ψευδών στοιχείων, που προκλήθηκε από τη δημοσίευση φερόμενου ως ελλιπούς ενημερωτικού δελτίου σχετικού με πληρωτέες στον κομιστή ομολογίες, οι οποίες μπορούν να αποκτηθούν σε συγκεκριμένη εθνική δευτερογενή αγορά και να έχουν ως αποτέλεσμα επενδυτική ζημία, η φράση «ο τόπος όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός», κατά το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο τόπος αυτός βρίσκεται εντός του κράτους μέλους όπου τα εν λόγω παραστατικά μπορούσαν να αγοραστούν νομίμως μέσω εγγραφής, καλύπτει δε το σύνολο της επικράτειας αυτής, καθώς και ότι ως τέτοιος νοείται και ο τόπος όπου ο επενδυτής στη δευτερογενή αγορά, όπως εν προκειμένω η αναιρεσείουσα, ανέλαβε μια νομικώς δεσμευτική και εκπληρωτέα υποχρέωση να επενδύσει, βασιζόμενος σε αυτό το ενημερωτικό δελτίο.